

ORGANI U ITALIJANSKOM KRIVIČNOM POSTUPKU PREMA MALOLETNICIMA

Apstrakt

Maloletni izvršioци krivičnih dela predstavljaju posebnu vrstu izvršilaca, obzirom na njihova biopsihološka svojstva. Zbog toga je u vezi sa kažnjavanjem maloletnika u pravnoj teoriji i praksi prihvaćen poseban stav u odnosu na punoletne izvršioce krivičnih dela. Takav pristup izražen je u tzv. zaštitničkom modelu, koji je u većoj ili manjoj meri prisutan u svim savremenim pravnim sistemima. Potreba za drugačijim krivičnopravnim tretmanom maloletnih izvršilaca krivičnih dela javila se veoma rano, ali sistem samostalnih sankcija za maloletnike i posebni sudovi za maloletne izvršioce krivičnih dela uspostavljeni su tek u dvadesetom veku. U italijanskom krivičnom pravu je u velikoj meri izražen zaštitnički model prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela. Maloletničko krivično pravo se, kao segment krivičnog prava navedene zemlje, razvilo tridesetih godina dvadesetog veka, za vreme vladavine fašista u Italiji, a sama ideja o uspostavljanju posebnih sudova nadležnih za suđenje u postupcima koji se vode prema maloletnim licima bila je prisutna i znatno ranije. Za razliku od Republike Srbije, u kojoj maloletnim izvršiocima krivičnih dela sude posebna veća suda opšte naldežnosti, u Italiji je prihvaćen model prema kojem maloletnim izvršiocima krivičnih dela sude posebni sudovi za maloletnike. Navedeni sudovi su nadležni za suđenje u krivičnopravnim, građanskopravnim i upravnim postupcima u kojima je jedan od učesnika maloletno lice. Italijanskim zakonima propisana je obavezna specijalizacija organa koji učestvuju u postpku prema maloletnicima, a takođe je propisana i obaveza učešća nepravosudnih organa.

¹ Master pravnik, Istraživač pripravnik, Institut za uporedno pravo Beograd, mail: suputjelena@yahoo.com

Ključne reči: malolenici, krivična odgovornost, pravosudni organi, krivični postupka, specijalizovanost organa

1. Uvod

Maloletnička delinkvencija predstavlja danas značajan društveni problem u svim zemljama, jer je u stalnom porastu. Razlog tome je što se kao izvršioци pojavljuju mlade osobe, koje će, ako se ne primenene adekvatne mere, u velikom broju nastaviti sa delinkventnim ponašanjem kao odrasle osobe. Drugim rečima, iz populacije maloletnih delinkvenata regrutuju se kasniji punoletni izvršioци. Upravo to daje posebno značenje ne samo maloletničkoj delinkvenciji, nego i merama za njeno sprečavanje.²

Pod maloletničkim krivičnim pravom, oslobođenim danas pojma i fikcije rasuđivanja (discernement), podrazumeva se, pre svega, akcija društvenog prevaspitavanja. Ta akcija može u određenim slučajevima biti takođe i retributivna. Ona je istovremeno i kazna i pomoć.³

Politika suzbijanja maloletničkog kriminaliteta u savremenim uslovima se sve više orijentiše na razvoj društvene prevencije kao primarnog oblika u borbi protiv kriminaliteta koji vrši ova starosna kategorija. Nauka i praksa podržavaju takva kretanja i nastoje da daju što veći doprinos iznalaženju efikasnijeg kriminalnopolitičkog modela. Na tom planu se nastoji da se koncipiraju svrsishodne mere, pre svega, u okviru posebne i individualne prevencije, kao i da se u realizovanje ovih mera uključi što širi krug društvenih institucija i subjekata.⁴

Ideja za uspostavljanje posebnih sudova za maloletnike javila se početkom devetnaestog veka, a prvi sudovi za maloletnike su uspostavljeni u Americi 1899. godine i Engleskoj Dečijim aktom (Children Act) 1908. godine. U prvoj polovini dvadesetog veka razvijaju se posebna veća za maloletnike i sudovi za maloletnike u mnogim zemljama. Cilj uspostavljanja tih sudova bio je pružanje pomoći, a ne kažnjavanje maloletnika. Nastanak i razvoj posebnih sudova u anglosaksonskom sistemu početkom dvadesetog veka ogledao se kroz uspostavljanje

² A. Kurtović, G. Tomašević, *Osnove kaznenog prava i postupka*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2002., 135.

³ M. Ancel, *Nova društvena odbrana (pokret humanističke krivičnopravne politike)*, Institut za uporedno pravo, Beograd 1963., 69.

⁴ Lj. Radulović, „Kriminalna politika (Politika suzbijanja kriminaliteta)“, Savet projekta „Konstituisanje Srbije kao pravne države“ i Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, Beograd 1999., 170. i 171.

posebnih sudova, dok su u većini evropskih zemalja osnivana posebna veća u okviru sudova opšte nadležnosti. U Švedskoj, Norveškoj, Škotskoj, Rusiji i još nekim zemljama prihvaćen je sistem tzv. duplog koloseka prema kojem se postupak prema maloletnicima vodi pred sudom, ali je predviđena i mogućnost da se u nekim slučajevima postupak vodi pred posebnim socijalnim odborima i državnim administrativnim organima.⁵ U Italiji postoji poseban sud za maloletnike, koji sudi ne samo u krivičnim postupcima koji se vode prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela, već je nadležan i u građanskopravnim i upravnim postupcima u kojima se kao jedan od učesnika pojavljuje maloletno lice.

Uspostavljanje posebnih sudova i veća za maloletnike pri sudovima opšte nadležnosti označilo je početak uvažavanja zaštitničkog modela koji je dominantan danas u maloletničkom krivičnom pravu. Uvođenjem posebnih sudova uspostavljen je i bolji tretman maloletnika u krivičnom postupku i zaštita od negativnih posledica izlaženja pred redovan sud.⁶

2. Uspostavljanje posebnih pravosudnih organa za maloletnike

Zaštitnički model koji je prisutan u većini savremenih krivičnopravnih sistema, kada je u pitanju odgovornost maloletnika za krivična dela, polazi od teorije starateljstva. Prema toj teoriji učinilac dela je ličnost neotporna na spoljašnje izazove, pa stoga i povodljiva za činjenje krivičnih dela. Kažnjavanjem on se stavlja pod starateljstvo državnih organa, pravosuđa i organa javne sigurnosti koji imaju zadatak da ga osposobe da se vlada prema pravnim propisima društva i da poštuje norme pravnog poretka i društvene discipline.⁷

Prvi nacrt pravnog akta kojim je bilo propisano specijalizovano sudstvo za maloletnike u Italiji, izrađen je 1908. godine za vreme ministra pravde Vitorija Emanuela Orlanda (Vittorio Emanuel Orlando). Taj nacrt je sadržao odredbu prema kojoj bi sudije za maloletnike bile u obavezi da pre izricanja sankcije maloletniku zbog izvršenog krivičnog dela prouče kako ličnost maloletnog izvršioca, tako i okruženje u kojem odrasta. Bez obzira na navedene ideje koje je sadržao nacrt, on je ostao „mrtvo slovo na papiru“.⁸

⁵ *Ibid.*, 179.

⁶ *Ibid.*

⁷ B. Petrović, D. Jovašević, *Krivično/Kazneno pravo Bosne i Hercegovine - Opći dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2005., 283. i 284.

⁸ *Compendio di diritto minorile*, Simone, Napoli 2008., 8.

Sledeći iste ideje 1912. godine fomirana je četvoročlana komisija sastavljena od uglednih pravnika i profesora, a čiji su najpoznatiji članovi bili Feri (Ferri) i Stopato (Stoppato). Komisija je sačinila nacrt zakona kojim je bila predviđena obavezna specijalizacija sudije za maloletnike, ali ni taj predlog nije usvojen.⁹

Tokom perioda vladavine fašista u Italiji, 1934. godine donet je Zakonski dekret broj 1404¹⁰. Navedeni Dekret je prvi italijanski propis koji je sadržao sistematizovane odredbe o maloletničkom krivičnom pravu. Njime je prvi put uspostavljen nezavisan sud za maloletnike, koji je bio sastavljen od dvojice profesionalnih sudija i jednog sudije porotnika koji je po profesiji morao da bude sociolog, biolog, psihijatar, antropolog ili pedagog. Taj sud je sudio maloletnicima kako u krivičnopravnom, tako i u građanskopravnom i upravnom postupku. U početku nadležnost ovog suda nije bila samo odlučivanje u predmetima o delikvenciji maloletnika, već i politička suđenja. Dekret iz 1934. godine, kasnije je izmenjen i dopunjen Zakonskim dekretom iz 1956. godine.¹¹ Navedenim propisima u Italiji je uspostavljen poseban sud za maloletnike i propisana obavezna specijalizacija organa koji učestvuju u postupku prema maloletnicima.

3. Pojam i vrste maloletnika u italijanskom krivičnom pravu

Pozitivistička i sociološka škola su uticale na promene u krivičnopravnom sagledavanju starosnih granica maloletstva, iako su i ranije postojale ideje u vezi sa ublažavanjem strogosti krivičnog prava u odnosu prema maloletnim licima.

Savremeno krivično zakonodavstvo je u skladu sa kriminološkim, socijalno-psihološkim, te u izvesnoj meri antropološkim učenjima o biološkom, psihičkom i socijalnom razvoju ličnosti, težilo postepenom povišenju starosnog limita početka reagovanja službenih aktera krivične procedure koji primenjuju materijalno krivično pravo.¹²

Kriterijumi za određivanje granica krivične odgovornosti koje danas koriste krivična zakonodavstva su različiti. Najčešće je to formalni

⁹ *Ibid.*, 10.

¹⁰ Decreto Lego n. 1404/1934 (Gazzete Ufficiale, 5 settembre 1934., n. 208), <http://www.istitutotribunale.it/files/Legge-tribunale-per-i-minorenni-R.d.l.-1404-1934.pdf> 12.02.2014.

¹¹ *Compendio di diritto minorile*, 11.

¹² M. Škulić, „Starosna granica sposobnosti za snošenje krivice u krivičnopravnom smislu“, *Crimen*, 2/2010, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i Institut za uporedno pravo, Beograd 2010., 206.

kriterijum – kalendarski uzrast koji se manifestuje u broju dostignutih godina, kao i dostignuti biopsihološki razvoj i socijalna zrelost. Jedna grupa zakonodavstava predviđa fiksnu donju ili gornju dobnu granicu, tako da su maloletnici ispod te granice krivično neodgovorni, a oni iznad te granice krivično odgovorni. Neka zakonodavstva određuju krivičnu odgovornost maloletnika u zavisnosti od stepena njegove zrelosti (Jemen, Saudijska Arabija).¹³ Italija spada u prvu grupu zemalja, koja se opredelila da kriterijum za određivanje granice krivične odgovornosti maloletnika bude njihov kalendarski uzrast.

Prema italijanskom krivičnom pravu starosna granica krivične odgovornosti utvrđuje se u trenutku izvršenja krivičnog dela i određena je u fiksnom iznosu. Krivičnim zakonikom Italije¹⁴ propisano je da nisu krivično odgovorna lica koja u trenutku izvršenja krivičnog dela nisu napunila četrnaest godina, a da su krivično odgovorna (imputabili), ona lica koja su u trenutku izvršenja krivičnog dela napunila četrnaest godina, ali još uvek nisu napunila osamnaest i to pod uslovom da su bila uračunljiva u trenutku izvršenja krivičnog dela, odnosno da su bila sposobna da shvate smisao i značaj svoga dela i da upravljaju svojim postupcima.¹⁵

Kao što se može zaključiti u italijanskom krivičnom pravu ne postoje dve kategorije krivično odgovornih maloletnica – mlađi i stariji maloletnici. To se odražava i na primenu kazne, tako da se u italijanskom krivičnom pravu kazna zatvora može primeniti kako na starije (maloletnici uzrasta od šesnaest do osamnaest godina) tako i na mlađe maloletnike (maloletnici uzrasta od četrnaest do šesnaest godina). Jedino su lica koja u vreme izvršenja krivičnog dela još uvek nisu navršila četrnaest godina života krivično neodgovorna, tako da se prema njima nijedna krivična sankcija ne može primeniti.

4. Organi u postupku prema maloletnicima

U postupku prema maloletnicima u italijanskom krivičnom pravu, osim pravosudnih, učestvuju i drugi organi. U cilju zaštite ličnosti maloletnika i sprečavanja njegove stigmatizacije u sudskom postupku, kao i ukazivanja pomoći u cilju njegovog prevaspitanja i resocijalizacije

¹³ S. Konstantinović Vilić, V. Nikolić Ristanović, M. Kostić, *Kriminologija*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš 2012., 221.

¹⁴ Codice penale Italiano, <http://www.altalex.com/?idnot=36653>, 12.02.2014.

¹⁵ Čl. 97. i 98.

pristuno je načelo specijalizacije pravosudnih organa. Osim pravosudnih organa u postupku koji se vodi prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela učestvuju i socijalne službe, koje u toku postupka dostavljaju sudu podatke o socijalnim i porodičnim prilikama maloletnika i na taj način pomažu sudu u odabiru adekvatne mere kojom će se uticati na prevaspitanje maloletnika. Nadležnost organa u postupku prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela uređena je Dekretom Predsednika Republike¹⁶, koji predstavlja dopunu Dekreta iz 1934. i 1956. godine. Osim navedene službe od značaja za prevaspitanje i resocijalizaciju maloletnika, odnosno za realizaciju mera izrečenih u postupku prema maloletnicima, jesu i službe za maloletnike, koja je posebno odeljenje Ministarstva pravde.¹⁷

4.1. Pravosudni organi u krivičnom postupku prema maloletnicima

Pravosudni organi koji učestvuju u krivičnom postupku prema maloletnicima u Italiji jesu:

1. sud za maloletnike
2. tužilac za maloletnike
3. branilac za maloletnike
4. policija za maloletnike

Zakonskim dekretom broj 1404 iz 1934. godine uspostavljen je samostalan i nezavistan sud, specijalizovan za krivične, građanskopravne i upravne postupke čiji je jedan od učesnika maloletno lice. Tim aktom je propisana obavezna specijalizacija i ostalih lica i organa koji učestvuju u postupcima prema maloletnim licima, pa je čak predviđeno i obavezno učešće stručnjaka iz oblasti psihijatrije, psihologije, pedagogije i socijalne politike.¹⁸

Prvostepeni sud koji postupa u krivičnom postupku koji se vodi prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela nadležan je za postupanje u svim predmetima u kojima su krivična dela izvršena od strane lica koja su u trenutku izvršenja krivičnog dela navršila četrnaest godina, ali još uvek nisu osamnaest godina života.¹⁹

¹⁶ Decreto del Presidente della Republica n 448/1988 (Gazzete Ufficiale n.250 del 24. Ottobre 1988)., http://www.regione.abruzzo.it/procuraminor/docs/legislazione/DPR_448_88.pdf 12.02.2014.

¹⁷ Čl. 6. Decreto del Presidente della Republica n. 448/1988.

¹⁸ Compendio di diritto minorile, 11.

¹⁹ Čl. 3. Dekreta Predsednika Republike (Decreto del Presidente della Republica n. 448/1988).

Dekretom broj 1404/1934 propisano je da se veće koje sudi maloletnicima sastoji od trojice sudija (jedan je sudija po profesiji koji je ujedno i predsednik veća, a dvojica su sudije porotnici). Sudije porotnici moraju biti lica koja se bave psihologijom, psihijatrijom, socijalnim ili pedagoškim radom. Jedan od sudija porotnika mora biti osoba muškog, a drugi sudija osoba ženskog pola, od minimum trideset pet godina života. Profesionalne sudije za maloletnike koji postupaju u prvom stepenu moraju da poseduju znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih, a istim članom Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela propisana je i obavezna specijalizacija sudova koji sude u postupku prema maloletnicima.²⁰

U drugom stepenu prema maloletnicima u skladu sa Dekretom Predsednika Republike 448/1988²¹ postupa posebno odeljenje za maloletnike Apelacionog suda. Veće koje odlučuje o pravnim lekovima protiv odluka izrečenih maloletnim licima sastoji se od trojice sudija (jedan je sudija po profesiji, a dvojica su sudije porotnici koji se biraju iz redova psihologa, pedagoga, psihijatarata i socijalnih radnika). Sudije porotnici moraju biti različitog pola, a većem predsedava profesionalni sudija. Raspravno veće koje sudi na glavnom pretresu sastoji se od četvorice članova. Jedan je sudija Apelacionog suda, drugi je sudija prvostepenog suda za maloletnike, a druga dvojica članova su sudije porotnici koji se biraju iz redova psihologa, pedagoga, psihijatarata i socijalnih radnika. Profesionalne sudije koje postupaju pri Apelacionom sudu u postupcima koji se vode prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela moraju da poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. U Vrhovnom kasacionom sudu ne postoji specijalizovani sastav veća koje postupa u pravnim stvarima koje se tiču maloletnih lica.

Dekretom (D.P.R. 448/1988) propisana je kako obavezna specijalizacija javnog tužioca koji postupa u prvostepenom postupku prema maloletnicima, tako i obaveza tužioca koji postupa pri specijalnom odeljenju za maloletnike pri Apelacionom sudu. Ta lica takođe moraju da poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. Obaveza posedovanja tih znanja je formalnog karaktera, što znači da ova lica moraju posedovati adekvatne sertifikate kojim se to potvrđuje.²²

Policajci koji postupaju u krivičnom postupku prema maloletnicima takođe moraju da poseduju posebna znanja iz oblasti

²⁰ Čl. 5, tač. 2. Dekreta Predsednika Republike (Decreto del Presidente della Republica n. 448/1988).

²¹ Čl. 27.

²² Čl. 27.

prava deteta i prestupništva mladih. Policija za maloletnike se po potrebi *ad hoc* obrazuje od strane Republikog javnog tužioca kojem je odgovorna za svoj rad.²³

Obaveza specijalizacije propisana je i za branioca koji postupaju po službenoj dužnosti u krivičnom postupku prema maloletnicima. U svim postupcima prema maloletnim licima koji se vode pred sudom za maloletnike neophodno je postupanje advokata koji su stekli posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. Odabir branioca prevenstveno zavisi od volje maloletnika prema kojem se vodi krivični postupak. U tim slučajevima, kao i u pravu Republike Srbije, maloletnik može da odabere advokata kojeg želi, čak i branioca koji nije stekao posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih.

Maloletnik mora da ima branioca već od prvog saslušanja, a ukoliko nema branioca, tj. ukoliko nije odabrao branioca koji će ga zastupati u konkretnom slučaju, on se postavlja po službenoj dužnosti. Ukoliko se advokat bira sa spiska, vodi se računa o njegovom profesionalnom iskustvu, da nije disciplinski kažnjavan i da poseduje profesionalno iskustvo ne manje od sedam godina u oblasti prava deteta i prestupništva mladih.²⁴ Isti kriterijumi propisani su i Dekretom broj 115/2002.²⁵

4.2. Uloga drugih organa u krivičnom postupku prema maloletnicima

Osim pravosudnih organa u krivičnom postupku prema maloletnicima učestvuju i drugi organi, kao što su npr. socijalne službe.

U skladu sa odredbama Dekreta broj 272 iz 1989. godine,²⁶ socijalne službe aktivno pomažu sudu tokom celog krivičnog postupka koji se vodi prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela. Te ustanove na zahtev suda dostavljaju podatke koji su od značaja za upoznavanje sa socijalnim, porodičnim i ličnim prilikama maloletnog lica prema kojem se vodi postupak. Na osnovu tih podataka sud procenjuje kojom će se od postojećih mera na najbolji način uticati na vaspitanje, prevaspitanje

²³ Čl. 5. Dekreta 448/1988.

²⁴ Čl. 11 D.P.R. 448/1988.

²⁵ Čl. 81. Dekreta broj 115/2002 (Gazzete Ufficiale n. 139 del 15 giugno 2002), <http://www.altalex.com/index.php?idnot=4777> 12.02.2014.

²⁶ Čl. 27. Zakonskog dekreta - Decreto legislativo n. 272/1989 (Gazzete Ufficiale n. 182 del 5 agosto 1989), <http://www.altalex.com&index.php?idnot=54035> 12.02.2014.

maloletnika i njegovu resocijalizaciju, pa u zavisnosti od te procene izriče adekvatnu meru. Jedna od najznačajnijih aktivnosti socijalnih službi koje postupaju na lokalnom nivou jeste pružanje pomoći maloletniku nakon izdržane krivične sankcije prilikom njegovog uključivanja u društvenu zajednicu. Navedena obaveza je propisana članom 9. Dekreta broj 448 iz 1988. godine (D.P.R. n. 448/1988).²⁷

Zavodi i ustanove za izdržavanje krivičnih sankcija u sastavu su italijanskog Ministarstva pravde. Oni su institucije otvorenog ili poluotvorenog tipa. Za razliku od prava Republike Srbije u kojem je predviđeno da maloletnik izdržava kaznu zatvora u posebnim odeljenjima kazneno-popravnih zavoda za punoletna lica, ove institucije su u Italiji u potpunosti odvojene od ustanova u kojima kazne izdržavaju punoletna lica.²⁸

U okviru Ministarstva pravde Republike Italije postoji Sektor za maloletničko pravosuđe. U okviru tog sektora postoje tri odeljenja. Jedno odeljenje je nadležno za nadzor nad zakonitošću postupka suđenja, drugo je nadležno za specijalizaciju učesnika u postupku (njihovu edukaciju) i treće odeljenje je nadležno za krivično materijalno pravo i nadzor nad radom socijalnih službi. Sektor za maloletničko pravosuđe se sastoji od dvanaest teritorijalnih centara u različitim delovima Italije. To su sledeći centri:²⁹

1. Centar za prijem maloletnika
2. Zavod za izvršenje sankcija
3. Zajednice

Pre dolaska u zavod za izvršenje krivičnih sankcija maloletnici borave u centru za prijem maloletnika u kojem se upoznaje njihova ličnost u cilju interne klasifikacije. Funkcija boravka maloletnika u tim centrima slična je boravku maloletnika u prijemnom odeljenju kazneno-popravnih zavoda u Republici Srbiji, s tim što je boravak maloletnika u centrima za prijem od značaja kako za eksternu, tako i za internu klasifikaciju. Nakon boravka u ovim centrima maloletnici se upućuju u zavod za izvršenje krivičnih sankcija, gde se na osnovu podataka prikupljenih tokom boravka u centrima za prijem maloletnika raspoređuju u internu vaspitnu grupu. Svaka vaspitna grupa ima svoga vaspitača koji učestvuje u reedukaciji

²⁷ Compendio di diritto minorile, 28.

²⁸ *Ibid.*, 26. i 27.

²⁹ Compendio di diritto minorile, 25.

maloletnika u skladu sa programom sačinjenim kako za grupu, tako i za pojedince koji se nalaze u njoj.³⁰

Takvi centri postoje u više italijanskih regiona, a na osnovu posebnog dekreta ministra pravde mogu da se ujedine u jedinstveni servis nadležan za više regiona. Nadležnost ovih centara nije isključivo upućivanje maloletnika u vaspitno-popravnu ustanovu ili zavod za izdržavanje krivičnih sankcija, centri primenjuju i edukativne i vaspitne mere prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela, a imaju i dobru saradnju sa socijalnim službama na lokalnom nivou, naučnim institucijama i drugim službama na lokalnom nivou, naučnim institucijama i drugim službama od značaja za prevaspitanje maloletnika.

Poseban tip ustanova u koje se smeštaju maloletna lica koja su zatečena na mestu izvršenja krivičnog dela ili u pokušaju izvršenja dela jesu centri za prvu pomoć. U tim centrima maloletnici borave do prvog saslušanja, a boravak u tim ustanovama ne može biti duži od dvanaest časova. Centri su organizovani kao institucije zatvorenog tipa. Smisao smeštanja maloletnika u ovim centrima jeste obezbeđenje njihovog prisustva u postupku.³¹

Organizacija i funkcionisanje zavoda za izdržavanje krivičnih sankcija izrečenih maloletnim izvršiocima krivičnih dela propisani su Uredbom o penitencijarnim ustanovama broj 5391/2006 (Ordinamento Penitenziario). Maloletnici kaznu i zavodske sankcije izdržavaju u ustanovama koje su fizički odvojene od ustanova u kojima kaznu izdržavaju punoletna lica. U tim zavodima zaposleni su vaspitači, psiholozi, radnici iz oblasti kulture (slikari, školovani muzičari, glumci), animatori, ali i volonteri, koji pomažu u radu sa maloletnicima. Obezbeđenje u ovim zavodima vrši tzv. zavodska policija, a ustanovom rukovodi direktor zavoda.³²

Zajednice predstavljaju takođe tip ustanova u koje se upućuju maloletna lica kojima je izrečena mera upućivanja u maloletničku zajednicu (član 22, 36 i 37 Dekreta broj 448/1988). Te zajednice sarađuju sa organizacijama javnog i privatnog sektora, kao i udruženjima koja se bave unapređenjem edukacije i vaspitanja mladih, a koja se nalaze na teritoriji na kojoj je sedište konkretne zajednice.³³

³⁰ M. Canepa, S. Merlo, *Manuale di diritto penitenziario*, Giuffrè editore, Milano 2010., 89.

³¹ Compendio di diritto minorile, 27.

³² *Ibid.*, 27.

³³ *Ibid.*

Kao što se može zaključiti, u krivičnom postupku prema maloletnicima Republike Italije osim pravosudnih organa učestvuju i socijalne službe, koje u velikoj mjeri pomažu sudu prilikom izbora adekvatne mere kojom će se uticati na vaspitanje i prevaspitanje maloletnika, a što će omogućiti njegovu efikasnu reintegraciju u socijalnu sredinu nakon odsluženja izrečene sankcije (ukoliko je izrečena sankcija zavodskog karaktera). U Italiji je prihvaćeno kvalitetno rešenje, prema kojem su prostorije u kojima maloletnici izdržavaju kaznu potpuno odvojene. Međutim, takvo rešenje ne zavisi samo od volje zakonodavca, već i od materijalnog bogatstva konkretne zemlje. Tako da je navedeno rešenje, ma koliko ono bilo kvalitetno zbog nedostatka resursa neprihvatljivo za našu zemlju.

5. Zaključak

U Italijanskom krivičnom pravu, kada je u pitanju odgovornost maloletnika prevladava zaštitnički model. Krivični zakonik ove zemlje poznaje dve kategorije maloletnih lica. To su lica do četrnaest godina koja su apsolutno krivično neodgovorna i lica starosti od četrnaest do osamnaest godina koja mogu biti krivično odgovorno ukoliko su u trenutku izvršenja krivičnog dela bila svesna svog dela i mogla da upravljaju svojim postupcima. Jedino druga kategorija maloletnika može biti krivično odgovorna i jedino se prema njima mogu primeniti krivične sankcije.

U postupku prema maloletnicima sude posebni sudovi, koji postupaju ne samo u krivičnom postupku u kojem se kao jedna od strana pojavljuje maloletnik, već i u građanskopravnim i upravnim postupcima koji se tiču maloletnih lica. Takvi sudovi su prvi put uspostavljeni pre Drugog svetskog rata za vreme fašističke vlasti u Italiji. Sudije koje sude u ovim sudovima moraju biti specijalizovane, tj. moraju da poseduju posebna znanja iz oblasti prava deteta i prestupništva mladih. Kao i u pravu Republike Srbije, i u italijanskom krivičnom pravu propisano je da osim profesionalnih sudija u postupku u kojem je maloletnik izvršilac krivičnog dela ili oštećeno lice učestvuju i sudije porotnici koji su po struci psihijatri, psiholozi, pedagozi ili druge profesije koja se bavi edukacijom i vaspitanjem maloletnih lica. Oni moraju da budu osobe različitog pola. Osim sudija za maloletnike, propisana je i obavezna specijalizacija javnog tužioca za maloletnike, branioca za maloletnike i policajaca za maloletnike koji postupaju u konkretnom slučaju. Navedena lica moraju da poseduju sertifikate kojima se dokazuje posedovanje znanja iz oblasti

prava deteta i prestupništva mladih. Edukacija ovih lica se obavlja u posebnim odeljenjima u okviru Sektora za maloletničko pravosuđe, a koji je u sastavu Ministarstva pravde i koji je nadležan za organizovanje edukacije i obrazovanja službenih aktera krivičnog postupka koji se vodi prema maloletnim licima.

Od značaja za procenu ličnosti maloletnika, a samim tim i izbor krivične sankcije, jeste uloga socijalnih službi koje aktivno pomažu sudu, tako što mu dostavljaju podatke o porodičnim, socijalnim i drugim prilikama maloletnog lica prema kojem se vodi konkretan postupak. Osim toga, uloga socijalnih službi je od velikog značaja nakon odsluženja krivične sankcije, jer su ove institucije nadležne za pomoć maloletniku prilikom njegovo reintegracije u socijalnu sredinu.

U slučaju da sud maloletnom izvršiocu krivičnog dela izrekne meru zavodskog karaktera, maloletna lica ovu sankciju izdržavaju u ustanovama koje su potpuno fizički odvojene od ustanova u kojima zavodske sankcije izdržavaju punoletna lica. Maloletnici kojima je izrečena mera upućivanja u maloletničku zajednicu upućuju se u tzv. zajednice u kojima su zaposlena lica koja poseduju posebna znanja iz oblasti psihologije, pedagogije ili socijalne politike. Osim što je zaduženo za edukaciju i obučavanje lica koja postupaju u krivičnim postupcima koji se vode prema maloletnim izvršiocima krivičnih dela, Ministarstvo pravde vrši i nadzor nad sprovođenjem postupka, a samim tim i funkcionisanje maloletničkog krivičnog pravosuđa.

Iako sadrži niz specifičnosti, mnoga rešenja propisana italijanskim zakonima kojima je uređeno funkcionisanje maloletničkog krivičnog pravosuđa, veoma su slična rešenjima koja su sadržana u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije iz 2006. godine. Ta sličnost je sasvim logična ukoliko se ima u vidu činjenica da su međunarodni standardi u oblasti maloletničkog krivičnog pravosuđa i prestupništva mladih izvori prava i u jednoj i u drugoj zemlji.

Jelena Šuput, L.L.M
Associate Researcher
Institute of Comparative Law, Belgrade

AUTHORITIES IN ITALIAN CRIMINAL PROCEEDINGS AGAINST JUVENILES

Summary

Juveniles are a special kind of offenders, considering their biological and psychological characteristics. Therefore, in relation to their punishment in legal theory and practice is accepted a special position. Such an approach is given in the protective model, which is adopted in all modern legal systems. Necessity for different criminal justice treatment of juvenile offenders arose very early, but the special system of sanctions and special courts for them has taken place in the twentieth century. Juveniles' criminal law, as a segment of the Italian criminal law, developed in 1930s, during the reign of fascist, but idea of the establishment of special court for juveniles arose much earlier.

The protective model for juvenile offenders is very expressed in Italian criminal law. In Italy is accepted model of a special court for juveniles the competencies of which are trials in a criminal, civil and administrative cases where one of the participants is a minor person. Italian laws prescribe the mandatory specialization of authorities and subjects involved in the procedure against juvenile offenders, and also stipulates the obligation of including non-judicial bodies.

Key words: juveniles, criminal liability, judicial authorities, criminal procedure, specialization of public bodies.